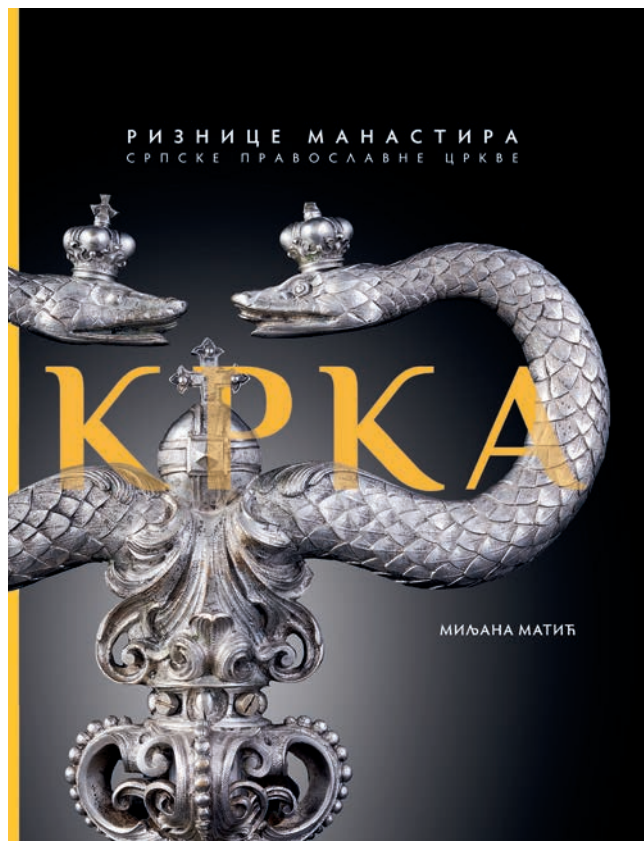

**РИЗНИЦА МАНАСТИРА КРКА,
Миљана Матић,
Музеј Српске православне цркве,
Епархија далматинска,
Филозофски факултет
Универзитета у Београду, Институт
за историју уметности: Београд 2022.**

Издавачку делатност Музеја Српске православне цркве у Београду последњих неколико година одликује приметан визуелни преображај и јасна идеја да се профилише репрезентативан, препознатљив и графички атрактиван стил музејских издања. О томе сведоче монографске студије и каталози изложби, како из пера стручњака Музеја, тако и научника и стручњака који се баве појединим аспектима српског сакралног културног наслеђа.

Др Миљана Матић, ауторка монографије *Ризница манастира Крке*, јесте историчарка уметности, научни сарадник и кустос Музеја Српске православне цркве. Њен вишегодишњи истраживачки рад и познавање српског иконописа XVI и XVII века крунисано је капиталном публикацијом *Српски иконопис у доба обновљене Пећке патријаршије 1557–1690* (Београд 2017), којој је претходила истоимена изложба и пратећи каталог 2016. године. Ауторка је и каталога изложбе *Осам векова уметности под окриљем Српске православне цркве 1219–2019* (Београд 2019), коаутор (заједно са тимом Музеја СПЦ) монографије *Музеј*

српске православне цркве (Београд 2022), док са колегама др Владимиром Радовановићем и Владиславом Касалицом потписује каталог изложбе *Један век од васпостављања српске патријаршије 1920–2020* (Београд 2022).

Монографија *Ризница манастира Крке* представља прву књигу у новопокренутој едицији *Ризнице манастира Српске православне цркве*. Конципирана у доброј традицији монографија манастира, на две стотине седамдесет пет страна, књига обухвата поглавља посвећена историји настанка и трајања манастира, његовој архитектури, структури ризнице и каталожном делу одабраних ризничких предмета. Рецензенти стручног текста су архимандрит др Тихон Ракићевић, проф. др Владимир Симић, проф. др Александра Кучековић, проф. др Маја Анђелковић и др Марко Синобад. Посебан квалитет књиге чине изузетне фотографије Александра Радосављевића, који је заслужан и за упечатљив визуелни идентитет ове монографије.

Дуговечност локација на којима су кроз историју постојала култна места, потврђују археолошка истраживања везана за овај манастир. У поглављу посвећеном историјату манастира, др Миљана Матић пажљиво и детаљно представља културно-историјску слојевитост локалитета у кањону реке Крке од античких и ранохришћанских времена, преко настанка манастира у средњем веку, његовог трајања у вековима бурне и тешке историје, до првих деценија XXI века. Данашња манастирска црква посвећена Сабору светог арханђела Михаила почива на ранохришћанским катакомбама, датираним око 65. године, из времена када је, по предању, апостол Павле на свом путу ка Риму застао у близини римског каструма Бурнум, на реци Тициус (лат. име реке Крке), како би проповедао веру. Подизање цркве и оснивање манастира приписује се сестри цара Душана Јелени, удовици бана Младена III Шубића, која је столовала у Скрадину. Претпоставља се да су прве монашке келије на обали реке Крке подигнуте око 1350. године заслугом старца Руфима, Јелениног духовника.

Архитектонску целину манастира данас чине – главна црква, трпезарија, коначи, зграда Богословије и помоћне грађевине. Друго поглавље књиге сажето наводи поједине фазе изградње, уз навођење извора и резултата археолошких и геофизичких истраживања архитектонских остатака.

Треће и четврто поглавље баве се манастирском ризницом, главном темом ове публикације. Уводни текст говори о начину њеног формирања, кроз дарове и откупе ктитора, приложника, старешина манастира и самих монаха. Иако су манастирске светиње и драгоцености у више наврата пљачкане и сељене, ризница манастира Крке сматра се једном од најбоље сачуваних ризница Српске православне цркве. Њену

структуру чине иконе, рукописне и штампане књиге, предмети од метала, црквени текстил, портрети и уметничке слике. О свакој од наведених група предмета ауторка доноси краћи приказ, уз истицање значајнијих примерака, њихових аутора, тема и врста предмета унутар сваке збирке. Део текста посвећен иконама из манастирске ризнице издваја се јасном анализом и поделом материјала на дела итали-критских и грчких мајстора од XVI до XIX века, дела српских мајстора, дела руских мајстора, као и на иконе западног порекла.

Каталог одабраних ризничких предмета представља седамдесет седам јединица. Формиран је кроз хронолошке целине од XIII до XIX века, унутар којих су представљене различите врсте материјала. Легенде садрже техничке податке и детаљне описе предмета. Међу изабраним предметима из периода од XIII до XV века издвојили би *Мокропољско четворојеванђеље*, писано на пергаменту средином XIII века, пронађено 1954. године у Цркви Светог Луке у Мокром Пољу код Книна, као и *Епитрахил Светог Саве*, настао крајем XV века, везен златним и сребрним нитима на црвеној атлас свили, а који је проигуман Викентије Кнежевић 1842. откупио од манастира Студенице и донео у манастир Крку. Из богате колекције штампаних књига издваја се *Октоих* Божидара Вуковића, штампан на пергаменту и ручно бојен у Венецији 1537. године, са корицама од дрвета пресвученог кожом. Збирку предмета од метала из манастирске ризнице већином чине богослужбени сасуди – путири, кадионице, кандила, дарохранилице, свећњаци, олтарски и ручни крстови... У каталогу су своје место нашли и сребрна ручна кадионица из XVI века, раскошан путир од позлаћеног сребра из XVIII века и олтарски крстови из истог времена, репрезентативно сребрно *Жезло епископа Стефана Кнежевића* из 1855. године (које краси и корице књиге) са афронтираним крунисаним змијама, те ремек-дело технике филиграна *Крст јеромонаха Јеротеја Пећког* из 1862, који се може видети и насликан на портрету архимандрита Јеротеја, рад Аксентија Мародића из 1865. године.

Монографија *Ризница манастира Крке* отвара врата манастирских драгоцености према најширој читалачкој публици, представљајући део сачуваног црквено-уметничког наслеђа. Стручној и научној јавности омогућава и олакшава даља истраживања на овом пољу. Изузетан значај, трајање и потреба за оваквим публикацијама утемељени су и доказани изванредним студијама Мирјане Шакоте о манастирским ризницама Дечана, Студенице, манастира Бање. Ауторка и Музеј Српске православне цркве су покретањем ове едиције ту потребу препознали како би непознато благо наших манастира сачували и на овај начин.